

Wouter Dam

Spel tussen vorm en ruimte: de sculpturen van Wouter Dam

Jan de Bruijn

Conservator toegepaste kunst en vormgeving Kunstmuseum Den Haag

“Het primaire medium van sculptuur is ruimte.
Een sculptuur staat niet zomaar in de ruimte of neemt ruimte in; het is gemaakt van ruimte.”

*Charles Ray*¹

In veel talen is de terminologie die wordt gehanteerd om een keramisch voorwerp te beschrijven afgeleid van het lichaam. De archetypische vaas heeft een voet waarop hij staat, een buik die het grootste volume bevat, en een volledig omsluitende vorm die doorgaans wordt aangeduid als een lichaam. De buik versmalt zich tot de hals, terwijl de inhoud van een vaas wordt uitgegoten via de mond. Zelfs het glazuur waarmee de keramische vorm bedekt is, heeft een menselijke connotatie: in veel gevallen spreken we van de huid. Die terminologie is niet zo verrassend. Al eeuwenlang bestaat er een antropomorf beeld van de vaas (of pot) als lichaam.²

Het verbaast dan ook niet dat veel keramisten zich op een of andere manier tot de vaasvorm en haar connotaties verhouden. Zelfs de makers die het liefst niet met de keramische traditie geassocieerd willen worden, ontkomen er vaak niet aan. Een goed

voorbeeld daarvan is de Nederlandse keramist Wouter Dam (1957). Dam creëert ruimtelijke composities; weliswaar van keramiek, maar wanneer daarnaar gevraagd, geeft hij aan zich niet zo op de techniek of traditionele vormen te focussen. Integendeel, voor hem gaat het om de vorm van zijn constructies, en de ruimte die ze innemen. En inderdaad, de objecten die Dam maakt doen nauwelijks aan de pottenbakkerstraditie denken. En toch zijn ze er onlosmakelijk mee verbonden. Niet alleen begon Dam zijn carrière met vaas-, kom- en potvormen – die hij gedurende zijn veertigjarige loopbaan langzaam maar zeker steeds verder is gaan openbreken en versnijden – maar ook vormt de pot, met zijn onderliggende betekenissen, nog altijd het vertrekpunt voor zijn werk. Dam draait, versnijdt en assembleert. Daarbij ontkomt hij niet aan de gedraaide vorm, omdat zijn pottenbakkersschijf de klei de spanning en stevigheid verleent die hij nodig heeft voor zijn composities.³

Een gevolg van deze verbondenheid aan de pot is dat Dams werk vaak is begrepen en gepresenteerd binnen een keramiek- en pottenbakkerstraditie. Dat is logisch maar ook jammer, want daarmee is er minder aandacht geweest voor andere betekenissen die in zijn oeuvre verscholen liggen.

Een culturele basis

Wouter Dam groeit op in Utrecht en is al van jongs af aan geïnteresseerd in kunst en cultuur. Zijn ouders bezoeken geregeld galeries en verzamelen op bescheiden schaal kunst (waaronder keramiek). Dams vader is bovendien ingenieur, werkzaam voor de gemeente Utrecht. “Hij heeft nutsgebouwen en scholen ontworpen, maar deed ook veel restauratiewerk. Ik ging minstens iedere week wel even bij hem langs, zeker bij de restauraties die hij deed. De historische fragmenten die hij tegenkwam en het contact met restauratiespecialisten fascineerden me enorm. Thuis hadden we ook alle architectuurtijdschriften, vakbladen zoals *Architectural Digest*. Die plunderde ik. De manier waarop architecten met ruimte werken, en de relatie binnen-buiten in de architectuur vind ik interessant. Veel interessanter bijvoorbeeld dan beeldhouwkunst, in de traditionele zin van het woord. Zo’n massief object zegt me niks.”

In 1975, het jaar waarin hij achttien wordt, wordt Dam toegelaten aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam, een opleiding die, zeker in deze periode, toonaangevend is op het gebied van keramiek. In retrospectief lijkt de keuze voor de Rietveld volstrekt logisch, maar in werkelijkheid is het een vrij abrupte koerswijziging. Dam hield, en houdt nog steeds, erg van muziek, barokmuziek in het bijzonder. Lange tijd wil hij dan ook zanger worden. Vóór zijn toelating op de Rietveld volgt hij al ruim twee jaar zangles en ook is hij al aangenomen op de vooropleiding van het Utrechts conservatorium. Dat conservatorium vindt hij echter geen inspirerende plek. “En ik wilde ook wel weg uit Utrecht.”

Voor wat betreft de beeldende kunsten ligt Dams persoonlijke interesse aanvankelijk vooral bij tekenen; vrij grafisch tekenwerk in het verlengde van zijn fascinatie voor architectuur en bouwtechnische tekeningen. “Totdat mijn vader op een dag met een pak klei thuiskwam. Hij stimuleerde me om dat te gaan ontdekken. Het materiaal fascineerde me direct, en al snel wist ik dat ik hiermee verder wilde.” Via zijn ouders beschikt Dam al over de nodige contacten in het Utrechtse culturele circuit. Niet alleen kan hij zijn eerste werkjes laten stoken bij de pottenbakker Gert de Rijk, die een werkplaats aan de Oudegracht heeft, maar ook brengt Dams vader

hem in contact met de Rietveld Academie. “Ik was nog geen half jaar bezig, maar had er veel plezier in. Mijn vader, die er blijkbaar iets in zag, stelde toen voor om langs te gaan bij de Rietveld. Hij vond dat ik mijn werk aan Jan van der Vaart moest laten zien, die hij al vanuit zijn werk kende. Jan stelde vervolgens voor dat ik het toelatingsexamen deed. En zo geschiedde.”

Rietveld Academie: chaotisch en inspirerend

De afdeling keramiek van de Rietveld staat in de periode 1969-1993 onder leiding van de bekende keramist Jan van der Vaart (1931-2000), die op geheel eigen wijze invulling geeft aan zijn rol als coördinator. In tegenstelling tot zijn voorganger Wim de Vries (1908-1969), die de techniek hoog in het vaandel had staan, maar beperkte uitingsvrijheid gaf, poogt Van der Vaart juist het kunstenaarschap en de creativiteit aan te wakkeren. Daarom geeft hij er de voorkeur aan om zijn studenten vooral op individuele basis te begeleiden.⁴ In 1987 zegt hij over zijn rol aan de academie: “Toen ik gevraagd werd heb ik er lang over nagedacht (...). Aan de Rietveld was de alchemie van het vak nog altijd bepalend. (...) De Vries gaf zijn studenten zeer gerichte opdrachten en richtlijnen voor glazuren die ze stuk voor stuk moesten uitvoeren, tot het eindexamen aan toe. Ik geloof niet zo in de magie van het heilig vuur. Het gaat om creativiteit en het maakt weinig verschil of je dat als schilder ontwikkelt, als grafisch vormgever of als keramist. In wezen is techniek onbelangrijk. Het gaat er niet om hoe hoog iets is gestookt, alleen het resultaat telt. De techniek om mooie dingen te maken is precies hetzelfde als de techniek om lelijke dingen te maken.”⁵

Voor Wouter Dam is de Rietveld even chaotisch als inspirerend. “Het was behoorlijk vol. We waren met 16 of 17 mensen, verdeeld over vijf jaar. En er was weinig ruimte; we hadden een tafel en een halve kast. Veel moesten we maar zelf uitvinden. We werden zeer vrij gelaten, wat fijn was, maar soms had men wel behoefte aan meer begeleiding. Ik wilde het draaien onder de knie krijgen, maar we kregen maar weinig les. Jan van der Vaart deed het een keer voor, maar echt doceren was er niet bij. Ik denk ook omdat Jan in zijn eigen werk niet meer zo met draaien bezig was. Gipsmallen maken leerden we wel. Daarom ben

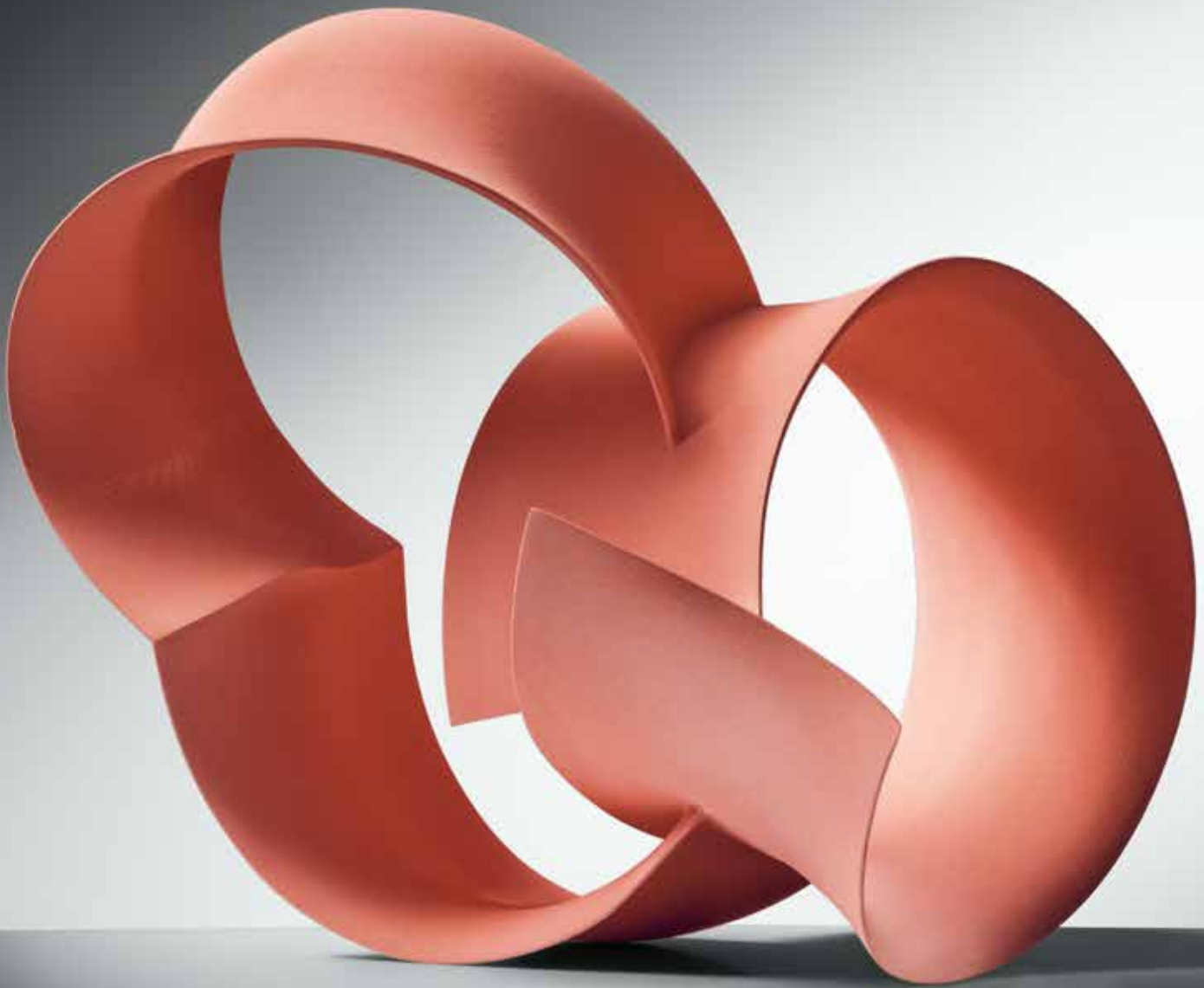

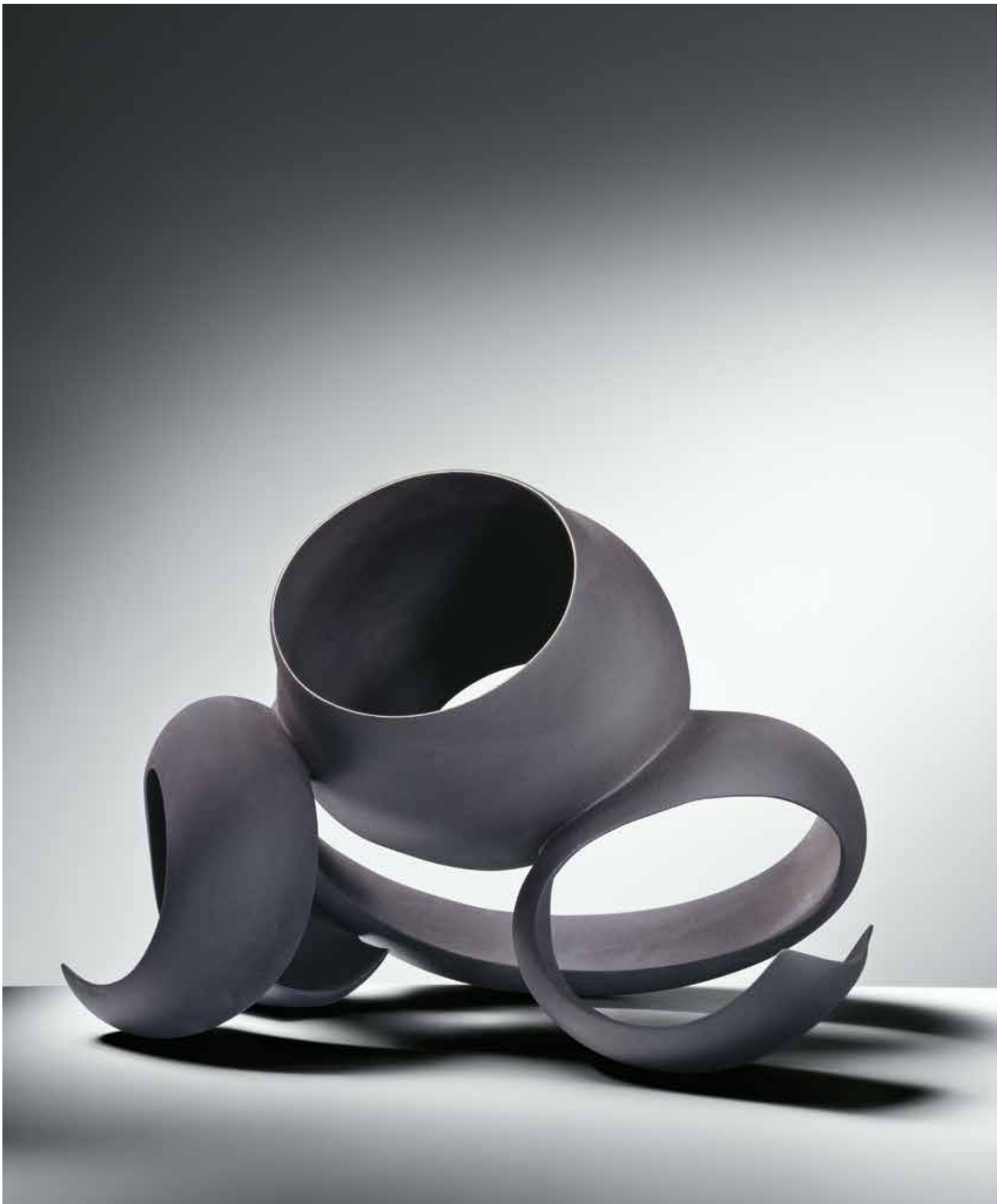

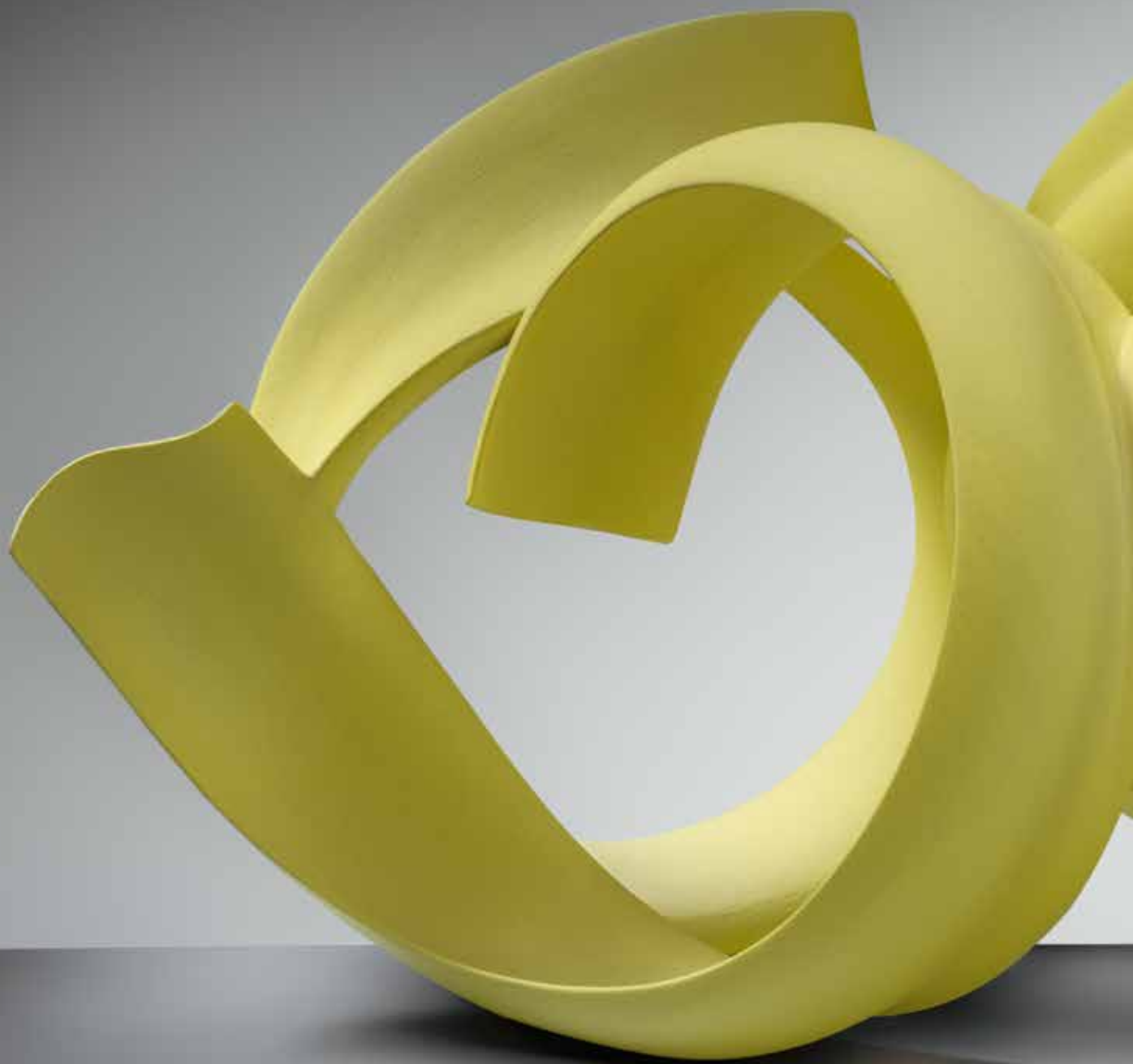

NETHERLAND
AVE.
W.232ST

Colofon

Dit boek is verschenen ter gelegenheid van de solo-expositie in
Kunstmuseum Den Haag van 20 mei t/m 24 september 2023

KUNSTMUSEUM
DEN HAAG

Uitgave:

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

Tekst:

Jan de Bruijn, Martijn van Ooststroom (redactie) en Benno Tempel

Vertaling:

Gerard Forde

Fotografie:

Erik en Petra Hesmerg (met uitzondering van pagina 90 en 91)

Postproductie:

ArtCodec, Marc Prevot

Vormgeving:

Studio Aandacht, Ben Lambers

Lithografie:

PRDigitaal

Druk- en bindwerk:

Drukkerij Wilco

© 2023 WBOOKS Zwolle / De auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen
of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Dit boek is mede mogelijk gemaakt door:

het Prins Bernhard
cultuurfonds

Catharina Hoogterp, Galerie Eewal

Met bijzondere dank aan:

Aad Krol, Galerie VIVID

www.wouterdam.com

ISBN 978 94 625 8567 6
NUR 655

W BOOKS

Al ruim veertig jaar verkent de Nederlandse keramist Wouter Dam de sculpturale mogelijkheden van de gedraaide en versneden vorm. Dit boek presenteert het eerste overzicht van zijn werk, van de minimalistische ingrepen uit de jaren '80 tot de recente elegante, lichte vormen die doen denken aan sensuele barokmuziek. De heldere sculpturale keramiek van Wouter Dam is internationaal in vele belangrijke museumcollecties te vinden, van het Kunstmuseum Den Haag tot het National Museum of Modern Art in Tokyo.

The Dutch ceramicist Wouter Dam has been exploring the sculptural possibilities of the twisted and cut form for over forty years. This book presents the first overview of his work, from the minimalist interventions of the 1980s to the recent elegant, light forms reminiscent of sensual baroque music. Wouter Dam's clear sculptural ceramics can be found in many important museum collections around the world, from the Kunstmuseum Den Haag to the National Museum of Modern Art in Tokyo.

